

Eindhoven, 15 juni 2023

Aan de minister van armoedebelid
Postbus 90801 2509 LV Den Haag
mvkalken@minszw.nl

Betreft: voorontwerp participatiewet

<https://www.rijksoverheid.nl/actueel/nieuws/2023/05/17/internetconsultatie-participatiewet-in-balans>

Geachte mevrouw Schouten,

Vanuit ±30 jaar ervaring met diaconale schuldhulpverlening wil ik u het volgende berichten.

1. Uitkering is veel te laag

De hoogte van de bijstandsuitkering ligt mijlenver onder de armoedegrens.

Om te overleven zijn uitkeringsgerechtigden volledig afhankelijk geworden van velerlei toeslagen.

Je hoeft er maar eentje te missen, of verkeerd te hebben aangevraagd, dan begint de ellende.

Als diaconaal schuldhulpverlener moet ik slachtoffers verdedigen tegen ongenaakbare overheden.

Het is prijzenswaardig dat u gemeenten nu wat meer speelruimte gaat geven voor individuele afweging.

De gemeente Eindhoven heeft daartoe in 2022 een onafhankelijke sociale weegtafel ingesteld.

Maar Eindhoven meent die niet te kunnen toepassen, zolang de participatiewet niet is gewijzigd.

2. De participatiewet frustriert eigen doelstelling

Deze wet erkent dat de uitkering plus alle toeslagen toch nog te laag zijn om te overleven.

Daarom wordt nu vastgelegd dat €1225/jaar aan charitatieve giften toegestaan zijn.

Armen blijken afhankelijk van familie, voedselbank, kledingbank, of plaatselijke noodfondsen etc.

Kinderen leren dat ze gedoemd zijn tot de afhankelijkheid van bijdragen van de stichting Leergeld.

Kinderen worden erfelijk belast: van generatie op generatie in een neerwaartse spiraal.

Verder scheidt deze wet twijfel of een diaconale lening eigenlijk toch geen schenking zou zijn.

Moet de rechter straks gaan oordelen of een diaconale lening de schenkingsgrens overschreden heeft?

Bij de wettelijke schuldsanering (WSNP) ken ik 3 gevallen waarin de rechter het geen inkomen achtte.

Door de ingewikkelde maatschappij zie ik veel mensen overspannen raken en bij het UWV belanden.

Bij de praktische uitvoering van de 'werkfit' campagne van het UWV zie ik averechtse effecten daarvan.

Wie als vrijwilliger goed functioneert als klasse assistent, durft dat niet als betaalde bijbaan te accepteren.

Als hun inkomen stijgt boven 120% van de bijstand, vervalt hun kwijtschelding gemeentebelasting.

Naderhand blijken ze te moeten terugbetalen over te veel ontvangen toeslagen, met elk hun eigen norm.

Zo'n bijbaantje begint bijna altijd met een tijdelijk contract, vaak gefinancierd uit tijdelijke middelen.

Bij niet verlenging, blijft het UWV korten op hun uitkering, omdat ze dan elders moeten solliciteren.

Psychisch verzwakte mensen zie ik nog verder achteruit gaan door deze bureaucratie van het UWV.

Tweemaal heb ik mensen zien vervallen in manisch depressiviteit, die daarna door het UWV erkend werd.

Een weduwe met nabestaanden pensioen mocht van de SVB ongekort bijverdienen als werkster.

Haar latere ziekte uitkering werd gekort door de SVB, gevolgd door huurachterstand en ontruiming.

3. Bijverdienste moet lonen

Laat uitkeringsgerechtigden liever zonder korting bijverdienen tot een hoogte van de som van toeslagen. Dat bevordert de eigenwaarde van kinderen, als hun moeder ploetert voor hun schoolreisje of sport. Kinderen gaan dan beseffen hoe belangrijk werk is; en dat motiveert om een schooldiploma te behalen. Dan raken ze beter bestand tegen het snelle geld, dat drugsbaronnen aanbieden voor een klusje.

4. Dienstencheques

Huishoudelijk hulp kun je door de gemeente toegewezen krijgen via de WMO. Geldtekort levert schrijnende gevallen op, waarvan de moedigsten naar de bestuursrechter stappen en gelijk krijgen. In België regelen mensen zelf huishoudelijke hulp, met aankoop van gemeentelijke dienstencheques, waaruit de sociale lasten betaald worden. Dat is minder bureaucratisch en bevordert zelfredzaamheid.

5. Zorgtoeslag

De zorgtoeslag wordt inkomensafhankelijk uitgekeerd aan de burger. Mijn schuldhulp cliënten moet ik verdedigen tegen om voorrang strijdende schuldeisers. Overheidsinstanties, zoals belastingdienst en gemeenten kunnen rechtstreeks beslagleggen. Bij mijn cliënten zie ik daardoor vaak achterstanden ontstaan op hun zorgpremie. Zou het niet verstandiger als de overheid de zorgtoeslag rechtstreeks aan de verzekeraar gaat betalen.

6. Huurtoeslag

De huurtoeslag wordt bepaald op basis van het inkomen van de aanvrager in het lopende jaar. Het is een voorschot dat achteraf verrekend wordt bij de volgende belastingaanslag. Dat geeft veel onzekerheid bij de laagste inkomens, die meestal geen buffer hebben voor tegenvallers. Er zou bepaald kunnen worden dat er geen verrekening plaatsvindt bij de eerste 10% meer inkomen. Dat beperkt de werklust bij de belastingdienst aanzienlijk en het vermindert de stress bij de burger. Als bij bankincasso van de vaste lasten er te weinig saldo is, dan laat de bank de hoge huur post vallen. Bij 3 maanden huurachterstanden spreekt een kantonrechter een ontruimingsvonnis uit. Laat de overheid subsidies voor sociale woningbouw rechtstreeks uitbetalen aan de woningcorporaties. Bij de subsidie behoort als voorwaarde, dat sociale bewoning slechts bestemd is voor arme mensen. Besef dat huurbescherming eigenlijk een nooit afgeschafte naoorlogse distributiemaatregel is. In 1969 werd ik adjunct rijksinspecteur van de ruimtelijke ordening in Noord Brabant en Limburg. De woningnood bleek niet te zijn opgelost, maar verschoven naar de categorie van gescheiden mensen. Dit soort verschuivingen gaan nog steeds door: nu zijn het de asielzoekers, die voorrang moeten krijgen.

7. Hoge bouwgrondprijzen

De bouwgrondprijs drukt zwaar op de kosten van een nieuwbouwhuis. In de grensstreken valt het op dat het prijsniveau van bouwgrond in Duitsland en België 50% lager is. Nederlands grondbeleid is gestoeld op de gemeentelijke monopolie positie inzake bestemmingswijziging. In het Engelse planning stelsel kan een ontwikkelaar een bestemmingswijziging afdwingen; hier niet. Het zou een boost aan de woningbouw kunnen geven, als de bouwgrondprijzen 50% omlaag gingen.

8. Maakbaarheid van de samenleving is een illusie

De Nederlandse wetgeving gaat te veel uit van het idee van maakbaarheid van de samenleving. Op de Bulgarenfraude heeft het parlement spastisch gereageerd met draconische fraudebestrijding. Met de beruchte toeslagen affaire tot gevolg, waarvan de belastingdienst de schuld heeft gekregen. De parlementaire enquête was blind voor eigen falen: zoals een slager die zijn eigen vlees keurt. De miljardenschade van de slachtoffers van deze parlementaire fout moet de belastingbetaler opbrengen.

De afgelopen jaren benadrukt de overheid het belang van zelfredzaamheid van elke burger. Maar tegelijkertijd is die burger zijn eigenwaarde ontnomen door bureaucratische onderdrukking. Complotdenkers raken hierdoor steeds meer overtuigd, dat ze slaaf zijn geworden van Big Brother. Geen wonder dat veel burgers hun vertrouwen in de politiek zijn kwijtgeraakt.

9. Het doel van de participatiewet

Het SCP pleit ervoor dat gemeenten uitkeringsgerechtigden beter moeten helpen met hun sociale problemen in plaats van ze opjagen naar betaald werk. In de praktijk zie ik dat de meeste gemeenten het zo druk hebben met controle op fraude, dat ze niet toekomen aan sociale hulp aan deze cliënten.

10. Lichtpuntjes

De wettelijke schuldsanering (WSNP) is gewijzigd per 1/7/23 en door amendementen flink verbeterd. De tot 1,5 jaar gehalveerde saneringsperiode biedt perspectief voor slachtoffers met schulden. Schuldeisers zouden van uitkeringsgerechtigde schuldenaren toch hoegenaamd niets uitgekeerd krijgen. Door de halvering van de periode wordt de hoogte van een saneringskrediet ook gehalveerd. Deze halvering biedt perspectief voor ZZP-ers om binnen een half jaar hun schulden te saneren. Tot nu toe moest een ZZP-er eerst 3 jaar in loondienst, waardoor hij zijn klantenkring kwijt raakte. Door belastinguitstel tijdens de corona periode beginnen veel schulden anno 2023 problematisch te worden. Als ze binnen een half jaar van die schuldenlast af kunnen komen, maken ZZP-ers kans op een doorstart. Een durfkapitalist kan hun saneringskrediet versneld aflossen, voordat hun klantenkring verdampt is. Veel mensen werken geen 40 u /week meer voor één enkele werkgever; zeker niet levenslang. Naast hun betaalde baan in loondienst wagen velen een startup als ZZP-er. Deze trend gaat onstuitbaar verder en is ook niet meer omkeerbaar.

11. Geef prioriteit aan het terugdringen van toeslagen

Hiervoor heb ik een globale schets gegeven van de chaotische scheefgroei van het hele sociale stelsel. Professionals zijn het zicht kwijt geraakt op de onderlinge consequenties van al die verschillende maatregelen. Dus gaat er geregeld iets mis, voor de gevolgen waarvan de burger verantwoordelijk wordt gesteld. Van de toeslagenaffaire hebben ±800 Eindhovense kinderen de negatieve effecten ondervonden. Eindhoven is bezig om de schade voor die kinderen te repareren met nog weer aanvullende regelingen.

12. Streef naar structurele vereenvoudiging

Deze structurele scheefgroei in het sociale stelsel kun je natuurlijk niet in één keer rechte trekken. Maar je kunt wel geleidelijk gaan toewerken naar structurele vereenvoudiging van het stelsel. De afhankelijkheid van toeslagen blijkt vreselijke maatschappelijke en financiële neveneffecten te hebben. Begin maar met een forse verhoging van de basisuitkering van de participatiewet. Geef mensen royaal de mogelijkheid om zonder korting bij te verdienen bovenop hun uitkering. Dan worden mensen automatisch minder afhankelijk van het chaotische woud van toeslagen. Dan kunnen ze daadwerkelijk in de praktijk ervaren, dat ze met hard werken uit de ellende kunnen komen. Dat geeft een impuls aan hun eigenwaarde en hun eigen zelfredzaamheid. Met vereenvoudiging van de structuur kan de overheid miljarden besparen, zowel direct als indirect: Drastische vermindering van de ambtelijke werklast en voorkomen van schadevergoeding achteraf.

Hoogachtend,

J.P.Bos voorzitter van de werkgroep schulden van interkerkelijk diaconaal platform Eindhoven

CC aan de commissie sociale zaken van de Tweede Kamer.